

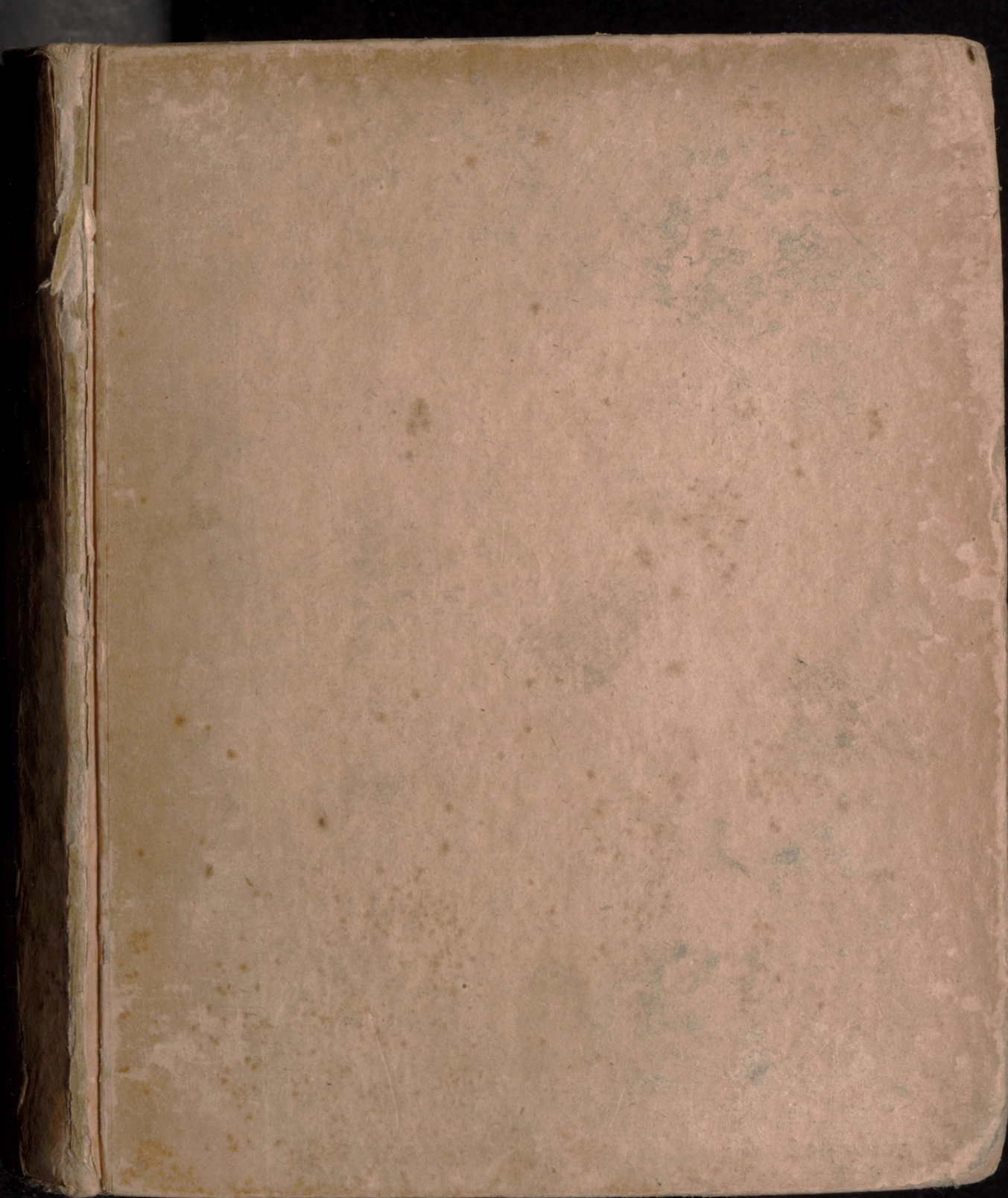
**Rector Et Senatus Academicus Civibus Academiae Fridericianae Buetzoviensis
Solemnia Paschalia Pie Celebranda Indicunt, Praemissis Observationibus
Nonnullis Ad Immunitatem Textus Hebraici V. T. A Lacunarum Suspicionem
Vindicandam Spectantibus : [P. P. Sub Sigillo Academico, Ipsius Feriis
Paschalibus MDCCLXIV.]**

Buetzovii: Fritzius, [1764]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn830121781>

Druck Freier Zugang

Vin. Proprietas sive Dupl.

71

572

Fa-1092 (n.)

- N. 1. Wippel *Labum sub Daniel Eremita.*
 N. 2. Christoffelius *lingularia oettingensis*
 N. 3. la providence ne s'interesse point à l'individu mais à l'espece.
 N. 4. Tychsen *abbreviaturarum hebraicarum supplementum* l.
 N. 5. Burfcher de gaza derelicta futura ad illustrandum locum Zeph.
 N. 6. Ernesti de praeparata corpori et sanguini Christi in coena sacra.
 N. 7. ~~Ernesti~~ de Concilio Tridentino par. I.
 N. 8. Aepinus Imp. Caroli Ch. merita in rem sacram.
 N. 9. Charvius de sapientia sanctissima rite colenda.
 N. 10. Tychsen de delectu veterum ebraeorum digestus l.
 N. 11. Witte de genuina S. G. vniuersali natione.
 N. 12. Boederlein de finibus theologiae dogmaticae et moralis recte
 consuetudinis.
 N. 13. Weidenes quod salus aeterna non meritis nostris sed solum Dei
 gratia, per meritum Christi acquisita ne sit.
 N. 14. Idem Regitur male regens et fanaticis reditum ad Papam
 frustra suadens.
 N. 15. Rufius de veris sinceris peccatoris Christi requisitis etc.
 N. 16. Zaach de lege aequilibrata in natura observatam etc.
 N. 17. Schmid Versio Alexandrina optimum interpretationis librorum
 sanctorum praedictum
 N. 18. Richter de theologo Dei Romine ad 2 Thim. III. 17.
 N. 19. Schubert de iudicio Joannis Caluini et Figurarum in causa
 Haereticorum
 N. 20. Zachariae de usu dogmatico nomini filii Dei.
 N. 21. Emmerling interpretatio. Num. XXII. 20-35.
 N. 22. Hoerfelmann de diuina punctorum vocalium et accentuum
 codicum hebraici origine
 N. 23. Haempfer de modo praedicationis Paulinae per exegesis dicti
 I Cor. II. 4. 5.
 N. 24. Idem de modo praedicationis etc.
 N. 25. Haestner *Enquiry - Grundriss des Christlichen Glaubens* etc.
 N. 26. Christoffelius de vita Pamingerorum commentarius etc.
 N. 27. Becker quaestio: an aeterna annihilatio hominum peccatorum
 fore etc.

- N. 28. Rector et senatus academicus civibus Academiae Fredericianae Butowien-
 N. 29. Gauronius de poena hereticorum etc.
 N. 30. Doederlein de vero usu atque abusu rationis humanae in rebus divinis
 N. 31. Idem de usu atque abusu rationis etc.
 N. 32. Rector Academiae Lipsiensis Pentecostales ferias etc.
 N. 33. Rector et senatus academicus civibus Academiae Fredericianae Butowien-
 N. 34. Academiae Fredericianae Butowienfis Rector et senatus acade-
 micus memoriam resurrectionis Christi etc.
 N. 35. Idem solennia natalia Domini nostri Jesu Christi etc.
 N. 36. Zachariae Christus $\pi\epsilon\omega\tau\omicron\tau\omicron\kappa\omicron\varsigma\ \epsilon\kappa\ \tau\omega\upsilon\ \rho\epsilon\gamma\mu\epsilon\upsilon$
 N. 37. Rector et senatus academicus Butowienfis etc.
 N. 38. Zachariae Christus $\pi\epsilon\omega\tau\omicron\tau\omicron\kappa\omicron\varsigma$
 N. 39. Rector et senatus academicus Butowienfis etc.
 N. 40. Marricus de jurisprudentia divina ex codice sanctissimo
 N. 41. Becker an Gn. D. Teller nisi negata vera spiritus sancti deitate etc.
 N. 42. Idem an Christus in sua explanatione et ascensione etc.
 N. 43. Chrysander de fundamento explanationis Christi Romae maiestatis
 N. 44. Idem recensio scriptorum eruditorum
 N. 45. Rottboell de vestibus et calceis Israelitarum.
 N. 46. Trendelenburg de Iudaeis etc.
 N. 47. Ministerii quæ Hamburgh Pastoralis scriptum etc.
 N. 48. Rector universitatis ad solennia paschalia etc.
 N. 49. Quistorp de ratione modoque quo peccati fomes etc.
 N. 50. Becker creationis universi gloria filio Dei etc.
 N. 51. Quistorp de $\lambda\omicron\gamma\omega$ Pauli (1 Cor. 1. 5)
 N. 52. Prier de sanctis angelis et apostolorum etc.
 N. 53. Delharding de cura infantum recens natorum penes etc.
 N. 54. Martini de non usu iudicii denuntiatorii in Megapoli.

RECTOR ET SENATUS ACADEMICUS
CIVIBUS

ACADEMIAE FRIDERICIANAE
BUETZOVIIENSIS

SOLEMNIA
PASCHALIA

PIE CELEBRANDA

INDICUNT,

PRAEMISSIS

OBSERVATIONIBUS NONNULLIS

AD

IMMUNITATEM TEXTUS HEBRAICI
V. T. A LACUNARUM SUSPICIONE
VINDICANDAM SPECTANTIBUS.

BUETZOVII

TYPIS JOHANNIS GOTTHELFI FRITZII, SEREN. PRINC. AUL.
ET ACADEM. TYPOGR.

Gratias debemus agimusque Deo O. M. immor-
 tales, qui non N. T. libros solum, sed & V.
 T. antiquissima diuini in salute hominum
 restauranda studii monumenta integra &
 incorrupta ad nos peruenire voluit, quibus
 cum N. T. libris rite collatis, JESUM no-
 strum, quem auctorem salutis nostrae ve-
 neramur, vere eum esse, quem Deus generi humano promise-
 rat, luculentisque notis discreuerat, certissime conuincimur,
 qui mortem pro nobis subire non solum debuit, sed vere etiam
 subiit, quemque ex morte vitae esse restituendum, non prae-
 dictum solum est, sed qui & vere ex morte rediit, cuius in-
 gentis beneficii diuini memoriam his diebus pia grataque men-
 te recolimus. Eo magis vero fauore isto diuino excitamur, vt
 recto sacrorum librorum vsui & conseruationi studeamus, o-
 mnique nobis concessa subsidia & adminicula adhibeamus, qui-

bus & corruptionis omnis suspicio a libris his diuinis amoueri, & ipsi integritati in minoribus etiam partibus eorum conseruandae consuli potest. Multum iam ex longiori tempore huc contulerunt studia criticorum sapientum in N. T. libros collata, multum etiam conferre huc potest studium idem criticum ad libros V. T. applicatum, si prudenter & circumspecte adhibeatur. Merito itaque laudamus labores eorum, qui nostro tempore solertius codices scriptos librorum V. T. superstites scrutari, cum antiquis versionibus conferre, atque lectionis varietatem ex iis inuestigare, & cum impressorum librorum lectionibus ob genuinam inueniendam comparare inceperunt. Quod vero in studiis recentibus saepius accidere solet, & huic euenisse fatendum est, quum limites recti non ab omnibus sollicite obseruentur, nimioque emendandi corrigendique amore saepius mutantur, resecantur, adsuantur, vbi nulla mutatione, resecatione nulloque additamento opus est, vel medicina sanis saepius locis adhibeatur. Speramus vero, studium hocce maiori virorum in medendi hac arte peritiorum industria, in primis regulis accuratius positis, quod ex parte iam factum ab Ill. MICHAELIS in *relationibus de libris nouis Fasc. IX.* & a S. R. TELLERO in *disp. de iudicio super variis lectionibus codicis hebraei diuini recte faciendo Lips. MDCCLVII.* magis magisque iustis suis cancellis circumscriptum iri. Ita fore, vt studium hocce criticum integritati librorum V. T. non magis noxium fiat, quam opera eadem libris N. T. impensa iisdem nocuit, sed conseruandae confirmandaeque eidem egregie inseruiat, atque vt labores HOUBIGANTII & KENNICOTI in variis lectionibus colligendis aliquos demum vsus praestent. Nostrum non est, hoc loco per singulas partes eundo artem hanc totam suis circumscribere regulis, quod scripti limites non permittunt, sed quod plures a KENNICOTO in textu *hebraico* V. T. lacunas & omissiones proferri, atque vario modo suppleri obseruauimus, quod absque omni necessitate fieri, atque integritati Scr. S. no-

xium

xium magis quam proficuum esse arbitramur, ideo in primis de cautione necessario adhibenda in adferendis & supplendis eiusmodi lacunis quaedam generatim proferre, atque ad illustre aliquod exemplum in KENNICOTI *dissert. super ratione textus hebraici V. T. in libris editis atque scriptis* applicare, propositum nobis est.

Fieri nonnunquam potuisse, ut in pluribus codicibus a librariis voces singulae integrique versus neglecti sint, post indubia ex MSS. producta exempla, in primis quae l. c. p. 378. 379. edit. *Lips.* collecta inveniuntur, non negamus, at lapsus unius alteriusve librarii vix aliquod de genuina partium omissarum indole leuissimum dubium mouere possunt, si optimi codices reliqui & antiquae versiones omnes in tradendis illis consentiunt. Quod iam dudum obseruatum ante diligentem hanc codicum manu scriptorum collationem, quum recte JOS. XXI. 36. 37. qui versus in nonnullis codicibus deerant, ideoque etiam impressis libris nonnullis non inferebantur, ob easdem causas loco suo sint restituti, & iam dudum a B. MICHAELIS in notis criticis ad biblicorum editionem ab ipso procuratam vindicati. At eam ob causam, quicquid in vno alteroue libro additum inuenitur in textu nostro impresso *hebraico* deficiens, lacunam in textu hoc arguere, ideoque ut genuinam scripturae partem ei esse inferendum, iure negamus, quum & varias dari causas, cur in nonnullis libris inserta sint aliena, vel margini adscripta per incuriam librariorum in ipsum textum irrepererint, non possit negari, in primis ab iis, qui critices N. T. aliorumque scriptorum haud sunt imperiti. Interim facile est interpreti vel haud instructo rectis interpretandi subsidiis omnibus, vel praedudicata aliqua opinione occupato, specie leuiori omissionis circumueniri, in primis si interpretum vetustiorum vnus alterue vel ipse deceptus est, vel saltem supplementum aliquod deficiens videtur suppeditare. Quam ob rem omnia solertissime prius tentanda erunt, quam lacuna in ipso textu adferatur,

quod eo magis est necessarium, quo magis reuerentia, quam scriptis diuinis debemus, supplementa iis addere a Deo ipso non addita vetat.

Ad lacunam eiusmodi adferendam non sufficit concisior dicendi atque narrandi modus scriptoribus interdum consuetus, atque in primis in libris historicis sacris saepius obseruatus, quo tacentur nonnunquam, quae satis iam ex diserte narratis reliquis colligi possunt. Etsi igitur interpretis esse non inficiamur, concisorem eiusmodi narrationem plenior ex rebus sermonibusque connexis facere, atque saepissime rerum non diserte expressarum, sed ex reliquis supplendarum satis manifesta est veritas, critico tamen textus inuestigatori non licet, ea, quae ex reliquis colligi tantum voluit auctor, addere, atque sua supplementa auctoris narrationi intexere. Quod eo minus fieri potest, quum omnia, quae suppleuntur, ad meras redeunt coniecturas. Nihil hic magis proderit critico, quam ipsa sollicita ad narrandi modum auctori alicui consuetum attentio, atque quasi familiaritas intima cum auctore ipso eiusque scriptis. Interim cautionem hanc neglectam peperisse nonnunquam falsa supplementa, infra demonstrabitur. Neque satis secure agitur, si ex eo, quod prolixior interdum est scriptor in narrando, statim alium libri eius locum esse mancum, colligitur, vbi minus in narrando esse videtur copiosus, vel si ex copiosiori relatione scriptoris vnus, mutilatam esse narrationem alius scriptoris eandem historiam referentis, concluditur.

Nonnunquam lacunam videre interpres persuadere sibi potest, saltim omissionem vocum singularum, vbi rarior, etsi non plane inusitata, ellipsis deprehenditur, atque si criticus hic vel vnicum MS. sequitur, verendum est, ne scribae imperitiori vox illa defecisse visa sit, quam itaque ipse ex proprio ingenio supplendam duxerit, vel si versiones sequitur, genius variarum linguarum non est vnus idemque, atque ellipsis, quam lingua *hebraica* permittit, saepius in versionem ob diuersum linguae

guæ genium transferri nequit. Sic particulam *HN* omissam a librario non credimus *Exod. XXIX. 11.* etsi KENNICOTI MS. 1. eam suppleat, atque versiones omnes eam exprimant, neque mutatum ex *hebraico* textu arbitramur Pentateuchum *Samaritanum*, quum haud inusitata haec sit ellipsis, quod collatione cum c. XL. 29. *Leuit. I. 5.* patet, atque ipsa mutatio comm. 10. in Pentateucho *Samaritano* facta satis demonstret, haud infrequentem ellipsin eiusmodi esse. Haud igitur idoneam causam protulisse KENNICOTUM arbitramur, si nonnunquam voces in MS. aliquo additas ideo probat, quod clariorem reddunt sensum, quum eiusmodi additamenta ad sensum clariorem reddendum supplere liceat interpreti, critico vero textui inserere minus liceat. Exempli loco sit *Leuit. IV. 29.* a KENNICOTO mutatus p. 391.

Sicut sensus loci alicuius aliquando obscurior lacunarum fictiones interdum parere potest, ita etiam vocum adhibitum vel raritas vel rarior adhibitus significatus vnus pluriumve vocum omissionem nonnunquam arguere videtur, nisi vocis in codice sacro rarius obuius sensus vel rariore frequentioris vocis significatus solertissime inuestigantur. Eo itaque cautior erit criticus intelligens, quo minus ob eiusmodi causas lacunas adferat, antequam omnibus subsidiis recte usus sit, etsi saepius vulgaria adminicula non sufficiant, sed penitiori demum non linguae solum *hebraicae*, sed & reliquarum cognatarum peritia ad verum rectumque significatum certo inueniendum opus sit. Neque hic MS. vni alteriue fides habenda, plerumque a scribis satis imperitis rariorem vocum confectis, qui itaque eandem erroris causam habere potuerunt. Idem iudicandum, si regulae grammaticae loco aliquo neglectae videntur, quae saepius haud satis determinatae sunt a melioribus praeceptorum grammaticorum auctoribus, & quod bene obseruauit Ill. MICHAELIS, temporis successu plures passae sunt mutationes, quam ob rem in antiquioribus libris occurrere possunt verborum stru-

eturae in posterioribus haud amplius vſitatae. Quod igitur & ipſos librarios in primis paullo attentiores in opinionem illam, integrum non eſſe textum deſcribendum, facillime potuit inducere.

Conuenire igitur oporteret, ſi quando lacunae textus *hebraici* probari, ideoque genuina verba in textu omiſſa reſtitui deberent, & idonea argumenta externa, & interna. Illa repetenda eſſe ducimus ex librōrum ſcriptorum atque verſionum antiquiorum auctoritate haud tamen ſine recto iudicio iis tribuenda, quum & codices hūcuſque inuenti atque forte adhuc inueniendi ingentis non ſint antiquitatis, & verſionum praeter *graecam* atque *Syriacam* vix alia ſaepius in cenſum venire poſſit. At vt ab his incipiamus, conſtat etiam, liberius nonnunquam ſenſum in verſionibus eſſe expreſſum, quam ob rem ex copioſiori diſtione non ſemper ſupplementum aliquod textui addendum colligi poteſt, praetereaque, ſcholia margini adſcripta in textum nonnunquam irrepiſſe, indubium eſt. Quam ob rem & ipſa indoles verſionum & genuina earum lectio prius eſt inueſtiganda, quam ſupplementum aliquod ex iis textui *hebraico* addatur, atque nunquam ſolius verſionis alicuius auctoritate ſine codicis *hebraici* ſcripti ſuffragio addendum aliquid eſſe arbitramur. Codices ſcriptos hic adhibendos bonae notae eſſe debere, vix eſt, cur dicamus, neque quae bonitatis ſint notae, hic vberius explicari poteſt, quod ab aliis factum. Interim neque vnus libri ſcripti optimi etiam ſolius auctoritas ſufficit, niſi plures adſint, vel optimi omnes in additamento eiſmodi conueniant, quum in vnico vel optimo codice facilis fuerit inſertio alienorum margini adſcriptorum, quod & valet, ſi plures codices ex eodem fonte manauere, vel reliqui ex antiquiſſimo deſcripti, qui coniunctim non niſi vnus libri ſcripti faciunt auctoritatem. Inprimis Pentateuchi *Samaritani* tanta non eſſe videtur fides, quantam ei tribuunt Houbigantius & Kennicotus, quippe qui per ipſas frequentiores lacinias textui ad-

adsutas, quas tam codices reliqui scripti omnes quam versiones ignorant, merito est suspectus, praesertim quum inter illas sint, de quibus nulla probabili coniectura intelligi potest, qui fieri potuerit, ut in omnibus libris & versionibus reliquis deficiant. Neque suspicionem corruptionis ex industria factae in Pentateucho illo amoliri potuerunt critici isti, quam saltem manifesta depravatio *Deut. XXVII. 4.* semper adhuc confirmat. Quam ob rem collationem huius Pentateuchi cum reliquis libris scriptis & versionibus non quidem penitus reiicimus, at solius Pentateuchi illius fide aliquid in textu *hebraico* mutare, & multo magis supplementa, quae solus habet, silentibus reliquis libris omnibus, in illum recipere, non securum nobis videtur.

Neque negligenda sunt argumenta interna, quae insigne momentum nobis habere hic videntur, atque eo redeunt, ut supplementi eiusmodi necessitas per argumentum ipsum atque reliquorum nexum euidenter probetur. Vbi vero non sufficiunt causae ante a nobis reiectae, neque argumenti ipsius difficultas apparens, quae saepius sine additione aliqua ipsa recta interpretatione tolli potest, atque frequenter scholio alicui occasionem dedit, quod deinde in textum irrepsit, vel interpretem liberiores vnam alteramue vocem addere commouit, quae itaque sensui inueniendo saepius inseruiunt, at textui non sunt inserendae. Quam ob causam nondum satis probatum esse existimamus, *Exod. XII. 40.* voces: *Et patres eorum*, in textum esse recipiendas, etsi sensum reddunt verum. Neque similitudo cum aliis locis parallelis hic sufficit, quae saepius, nisi aliae accedant causae, supplementum eiusmodi in vno alteroue libro scripto loco parallelo conforme suspectum magis reddit, quod facile librarius ex loco simili desumere potuit additionem istam, in primis ex loco paullo ante descripto. Ideo non probamus supplementa historicae narrationis alicuius ex alio libro, qui eandem historiam sistit, quum, semper iisdem verbis vtrumque scriptorem narrasse, ne sit quidem vero simile. Neque sa-

tis probata esse videtur a KENNICOTO correctio *Leuit. IV. 29.* facta, ubi *locus holocausti* satis recte dici potest, etsi comm. 24. & 33. plenius *locus, quo mactat holocaustum*, vocatur, quum facile ex his versibus voces hic omissae a librariis suppleri potuerint, atque versiones plenius quidem voces reddiderint, at legisse vere eos voces suppletas in textu *hebraico*, inde non colligi possit. Non negamus, *Bezer JOS. XXI. 36.* recte in MS. aliquo & in *graeca* versione vocari *urbem refugii pro homicidis*, at in textum voces has esse recipiendas, nondum satis probatum est, quum ex c. XX. 8. XXI. 13. 21. facile concludi potuerit, eas etiam hic esse repetendas. Ex textu ipso itaque euidenter appareat necesse est, indubie mancum esse eum, nisi supplementum aliquod argumentis externis iam commendatum inferatur, vel nexum deficere omnem, nisi interiiciatur illud. Sic *Josuae* locum citatum recte textui esse inferendum, vel ex ipso computo XII. urbium *Meraritis* datarum comm. 40. & ex diserta mentione urbium ex tribu *Ruben* iis assignatarum in generali recensione comm. 7. patet. Sed ipso hoc nexu satis luculente efficitur, voces in *graecae* versionis codicibus nonnullis additas: τὴν Μίσω καὶ τὰ περισπῶντα αὐτῆς, spurias esse, quum & computo speciali quatuor urbium v. 37. & generali XII. urbium v. 40. contradicant. Quod si ita circa lacunas textus *hebraici* adserendas & supplendas versabitur genuinae lectionis criticus indagator, facile deprehendetur, saltim a notabilibus sensumque mancum reddentibus lacunis liberum esse textum illum V. T. Simul vero ex iis, quae diximus, iudicari potest, quid sentiamus de iudicio illo KENNICOTI, quod p. 334. legitur: *Est autem haec omissio, quamvis antiquior forte plurimis MSS. hebraicis, quae nunc exstant, tamen recentioris originis, quam aliae quaedam omissiones, quae ab antiquis Versionibus, aut certe hodiernis eorum exemplis, non suppleuntur.* Si omissiones eiusmodi fingere licet, omnibus notis, quibus alias recte dignosci possunt, antiquiores, hinc idoneis notis destitutas, cer-

certe cuique lacunas excogitare non esset difficile. Nam vnde constabit, omissum aliquid esse? Forte ex obscuritate sermonis. At quis ignorat, obscura interdum videri alicui, quae aliis recte adhibitis subsidiis clara sunt & euidentia? Non omnis sermonis difficultas ex eo oritur, quod integer non sit sermo, sed plures aliae dari possunt causae obscuritatis, num itaque ex obscuritate, quam textus habere videtur, recte mutilatio eius colligetur? Et si argumenta ex ipso textu desumpta his meliora lacunas omnibus MSS. *hebraicis* & versionibus antiquiores probare creduntur, veremur certe, ne potius emendandi supplendique amor, quam ipsa argumentorum grauitas pondus iis addere videatur. Neque *Masoretharum Piska* eiusmodi lacunas satis euincere potest. Fac enim, arbitratos esse *Masorethas*, locis ita notatis deficere aliquid, num adseruisse illud satis est? Quemcunque itaque significatum habeat *Piska* nomen, quicquid indicet spatium vacuum relictum, nimis tamen infirmum adhuc videtur argumentum, quo, omissiones tales dari, quae nullo modo suppleri possint, vel ex meris coniecturis sint sanandae, probatur. Male enim integritatem Scr. S. quam ob summam Dei benignitatem summamque sapientiam certo sperare atque ex eius promissis expectare possumus, defenderemus, si ita eam mutilatam crederemus, vt nulla restitutionis spes superesset, atque si tam infirmis nixi argumentis defectus alicuius arguere eam vellemus.

Sed ne longiores simus in obseruationibus circa lacunas textus *hebraici* adferendas generalioribus, illustre aliquod exemplum lacunae ingentis a KENNICOTO adsertae sub examen vocemus. Insigne enim supplementum addit c. XI. *Exodi*, in quo vltima plaga indicta *Pharaoni* a MOSE narratur. Capitis huius versus duo priores, prout in *hebraico* textu leguntur, retinentur, nisi quod in fine comm. 2. vox ושמלה addatur. Tertiū hemistichium prius ordinem suum seruat, nisi quod narratio scriptoris in partem sermonis Dei ante loquentis mutetur,

pro וַיִּתֵּן igitur substituatur וַיִּתֵּן, atque in fine addatur: *Sic ut illis dent, quicquid ab iis petierint.* Tum vero inferuntur quatuor alii versus ex Pentateucho Samaritano, quibus sermo Dei ad MOSEM continuatur, nimirum:

V. 4. *Nam circa mediam noctem egrediar per mediam terram Egypti.* V. 5. *Et quisque primogenitus in terra Egypti morietur, a primogenito Pharaonis super eius solio sedente, ad primogenitum ancillae, quae est post molas, & simul ad omnem primogenitum bestiae cuiuscunque.* V. 6. *Et magnus erit per omnem Egyptum eiulatus, talis qualis neque antehac fuit, neque posthac futurus est.* V. 7. *Sed contra nullum ex filiis Israël canis ullus linguam suam mouebit, neque contra hominem, neque contra bestiam, ut intelligas, Jehouam statuere discrimen inter Egyptios & Israelem.*

Sequitur iam alterum hemistichium versus tertii, in quo vero sermo MOSIS iterum in sermonem Dei mutatur, atque excipiunt hoc noui duo versus:

V. 9. *Tunc dixit Moses Pharaoni: sic inquit Jehouah: Israel filius meus est, primogenitus meus, quare ego praecepi tibi, dimitte filium meum, ut seruiat mihi.* V. 10. *Sed tu noluisti dimittere eum; Ecce ideo Jehouah percutiet filium tuum, primogenitum tuum.*

Quos versus denique sequuntur reliqui versus 4--10. textus nostri *hebraici* absque mutatione.

Vt rectum de additamentis hisce iudicium feratur, in primis inuestiganda sunt argumenta KENNICOTI, quibus, genuina ea esse, confirmare quaerit, atque simul, quae ob stare praeterea iis videntur, vberius monenda. Si inter argumenta externa & interna distinguimus, externorum non nisi vnicum inuenimus, auctoritatem nimirum Pentateuchi Samaritani, nisi quod voces singulae v. 2. & 3. addendae etiam per fidem versionum Samaritanae & graecae probentur. At illa vix testis noui instar haberi potest, quum ex textu Samaritano sit facta, hinc can-

candem cum eo fidem mereatur, *graeca* itaque sola cum *Samaritano* restat. At quum omnes libri scripti reliquaeque versiones has additiones ignorent, atque facilius causae interiectionis earum in paucis exemplis, quam omissionis in plerisque textus *hebraici* exemplis & versionibus inueniantur, sola auctoritas *Samaritani* & *graecae* versionis vix sufficere poterit ad corruptionem arguendam in reliquis omnibus. Minorem vero adhuc speciem ob fidem externam habent supplementa maiora, quae inferenda existimat, quum solus Pentateuchus ille ob liberalitatem in addendo alias notus, & gravibus suspicionibus adhuc oneratus contra non solum integritatem textus impressi *hebraici*, sed & omnium scriptorum librorum reliquorum, quos tamen non ubique similes esse textui impresso probat KENNICOTUS, & contra consensum versionum omnium testis fide dignus producat. Maximum etiam KENNICOTUS ipse pondus argumentis ex ipso textu desumptis tribuere videtur, quae vel mancum esse caput hocce in textu *hebraico* generatim probare debent, vel singularum mutationum rationem reddere. Redeunt generalia, quae adferuntur, ad duo momenta I.) quum non solum sermones *Mosis* cum *Pharaone* narrentur in hoc capite, sed etiam quaedam sententiae, quae sine dubio fuerint particulae eorumdem sermonum a Deo *Mose* expositorum, haud temere statuere licere, totum colloquium Dei cum *Mose*, adeoque totam mandatorum eius summam primitus existisse in textu. Quo imprimis probari debet, genuinos esse quatuor versus priores ex *Samaritano* restitutos, a 4to ad 7mum usque. At si ea, quae de demonstrationibus lacunarum ex concisiori narrandi modo supra diximus, conferuntur, facile ad primum hoc argumentum responderi potest, aliaque addere vix opus est. Conceditur, quaecunque a *Mose* *Pharaoni* dicta esse narrantur, *Mosi* a Deo mandata esse, neque quicquam in iis mutasse *Mosem*, recte etiam cuncta ab eo

esse narrata, at prius vberiore expositionem omnium verborum a Deo *Mosi* mandatorum, & tum eorundem in colloquio eum *Pharaone* referendo repetitionem vbique summopere necessariam esse, concedere non possumus. Quod si enim scimus, quae sint mandata Dei, neque dubitare possumus, quin omnia haec mandata rectissime sint obseruata, opus non est, vt colloquium legati diuini cum illo, ad quem missus erat, integre recensatur, & eodem modo, si nouimus certissime, legatum aliquem diuinum rectissime exsequutum esse a Deo mandata, ex eo, quod ab ipso factum narratur, recte colligi potest, idem ei a Deo esse mandatum. Quam ob rem sicut ex executione tota mandatorum diuinorum summa certissime constat: ita etiam ex mandatis diuinis integris tota mandatorum diuinorum executio satis cognosci potest. Fieri itaque potest, in primis in narratione concisiori, vt alterum narretur, alterum colligendum ex narratis relinquatur, alterum prolixius, alterum concisius exponatur. Neque dubitari potest, attente lectis libris historicis sacris, modo copiosiores, modo breuiores in narrando esse solere scriptores sacros. Haud igitur secure adseri potest, totum colloquium Dei cum *Mose* loco nostro primitus exstitisse in textu, in primis quum interpreti facile fuerit, illud totidem verbis ex sequenti sermone *Mosis* eruere, hinc si in eadem opinione fuit scriba aliquis attentior, non posse illud deficere, facile ex reliquis supplere lacunam opinatam potuit, etsi in nullo alio codice inuenerit versus istos. *Moses* quoque satis luculente integrum sermonem Dei narrat, atque non proprio arbitrio se loqui, indicat, quum sermonem ad *Pharaonem* auspicetur כה אמר יהוה. Sed ne hic aliquid desideretur, reliqua etiam, quae confirmationis gratia addiderat KENNICOTUS ad c. VII. 18. 19. videamus. Huc vero redeunt illa 1) repetitionem eiusmodi per morem antiquitatis confirmari. Vnde vero morem antiquitatis discemus, quae ad

ad *Mosis* vsque aetatem ascendit, nisi ex ipsis libris *Mosis* & reliquorum scriptorum sacrorum, de quorum more narrandi hic disputatur. Res itaque, quae in lite est, iam decisa supponitur in hoc argumento. 2) Si repetitiones eiusmodi vnquam necessariae sint ad indicandam fidem, qua quis in mandatis eiusmodi versatus sit, facile hac occasione tale quid expectandum esse, quando *Jehoua Mosen* ad *Pharaonem* mittebat, negotium grauiissimum ei imponens. Necessitatem vero hanc repetitionis rei iam satis euidentis penitus negamus, neque in corrigendo textu sufficit opinio probabilis, quid scribi debuisset, sed certa requiritur demonstratio, quid vere scriptum sit. 3) *Mosem* ipsum, qui haec grauiissima mandata exsequenda curabat, fuisse scriptorem historiae huius, ex quo non sequitur, magis necessariam fuisse binam repetitionem, quam si alius scriptor litteris eam consignasset. 4) Improperietatem sermonis ex hac omissione sequi, quod negamus, quum facile ex mandatis executio, & ex hac mandatorum summa colligatur.

II.) Opus esse arbitratur supplemento hoc KENNICOTTUS, quod cap. X. iam finitus sistatur sermo ad *Pharaonem*, quum e conspectu suo abire iussisset *Mosem*, hicque in conspectum eius se non amplius venturum esse promississet, non itaque apparere sine hoc supplemento, ad quem loquatur v. 4. seqq. *Moses*, in primis si v. 3. narratio quaedam historici immisceatur. Etsi vero in fine capitis praegressi abitum mandauerat *Pharao* & pollicitus erat *Moses*, vere tamen abiisse sine ulteriori sermonis continuatione non nisi c. XI. 8. dicitur, hinc ad quem locutus sit v. 4--8. ex toto nexu iam patet, facileque cognoscitur, etsi nouae additiones non fingantur. Praeterea neque videndum, quare narratio historici inserta vel corruptionem loci ipsius probare, vel argumentum deficientis partis sermonis praegressi esse necessario debeat. Colligimus potius ex nar-

narratione hac interiecta probabiliter, non tum demum, quum ad *Pharaonem* loqueretur *Moses*, reuelatum ei illud esse, quod v. 1. 2. commemoratum, sed iam antequam *Pharaonem* adierat. Jam enim c. III. 22. Deus petere iusserat *Israëlitas* ab *Aegyptiis* vasa pretiosa, quam ob rem haec ita interpretamur, antequam colloquium hoc cum *Pharaone* institutum, denique a Deo monitum esse *Mosē*, tempus iam esse, exsequendi mandatum hocce, quod non nisi vnica adhuc supersit plaga *Aegyptiis* infligenda, quam exitus *Israëliarum* statim sit excepturus, vnde & initium petendi iam fecerant, *Mosē* se *Pharaoni* sistente, atque gratiam sibi dedisse Deum, samamque *Mosis* magnam inter *Aegyptios* esse, experti erant. Quum itaque *Moses* abeundi mandatum a *Pharaone* accepisset, eique obtemperare promississet, vltimam hanc plagam Dei mandato adhuc ei denunciat. Refert vero antea, historicorum more satis frequenti, sibi a Deo iam reuelatam fuisse instantem hanc plagam vna cum mandato aliquo *Israëlitis* iam significato & ex parte feliciter iam executioni dato, nihil itaque, antequam e *Pharaonis* conspectu abiret, superfuisse, nisi vt ipsam hanc plagam vltimam instinctu diuino impulsus *Pharaoni* denunciaret, quam ob rem se addidisse adhuc post sermonem c. X. 29. relatum vltimam hanc ad *Pharaonem* orationem, qua finita discedebat a *Pharaone* v. 8. Quam ob rem & melius nexus integer constabit, si וַיֹּאמֶר v. 1. & וַיֵּרָא v. 3. quod haud infrequens est *Hebraeis*, plusquamperfecti notionem accipiunt. Sic non video, quid in ipso textu adsit, quod lacunam aliquam probare posset. *Pharao* abire iussit *Mosē*, quod ille se facturum pollicetur. Dixerat vero iam ante Dominus *Mosi*, vltimam adhuc superesse plagam, quam exitus ex *Aegypto* statim sit excepturus, atque curauerat etiam, vt quae *Israëlitis* ante exitum facienda adhuc erant, partim feliciter iam cessissent. Quam ob rem iam instinctu diuino adhuc denunciationem iudicii huius vltimi in fine collo-

quii

quii cum *Pharaone* addidit *Moses*, atque tum cum indignatione abiit. Neque opponatur nobis, petitionem vasorum pretiosorum atque impetrationem eorum c. XI. 35. demum narrari, hinc post discessum *Mosis* a *Pharaone* factam demum esse. Satis enim apertum est, non ordine temporis ibi eam narrari, sed post expulsionis ipsius commemorationem, tempus perfectum igitur & hic indubie habere plusquamperfecti notionem, atque non tam petitionem & impetrationem narrari, quam reuera secum deportasse *Israëlitas* vasa pretiosa ab *Aegyptiis* accepta. Non itaque ex hoc loco colligi potest, exsecutos esse *Israëlitas* mandatum hocce post discessum *Mosis* a *Pharaone*, cum temporis notam nullam contineat, unde & ante ingressum *Mosis* ad *Pharaonem*, & partim ante partim post illum fieri illud potuit.

Ex iis, quae iam explicauimus, ad plura alia argumenta KENNICOTI, quibus necessitatem mutationum in singulis verbis vel versibus suscipiendarum defendere laborat, responderi facile potest. Comma enim tertium historici narrationem continere non posse, sed continuare orationem Dei ad *Mosen*, eo etiam probari credit, quod insigni anachronismo laboret eiusmodi narratio, quum benignitatem *Aegyptiorum* in promte suppeditandis iis, quae petierant, demum post plagam vltimam inflictam experti sint *Israëlitae*, atque quum suo loco res enarraretur c. XII. 36. At illud nondum extra omnem dubitationem esse positum, ante demonstrauimus, quum ratio nulla adsit, cur post *Mosis* a *Pharaone* exitum petiisse demum ab *Aegyptiis* vasa & vestes *Israëlitas* nobis persuadeamus, atque certum sit, c. XII. 36. suo quidem ordine narrari, asportasse secum eos vasa vestesque acceptas, at post res ante narratas expetitas atque suppeditatas res istas ab *Aegyptiis* non esse, quum tempore nocturno occupati omnes essent in praeparando & edendo agno & pane non fermenta-

tato, eademque nocte adhuc ab *Aegyptiis* exire cogerentur, neque nocte eadem quisquam *Israëliitarum* ad vasa pretiosa petenda ex domo sua exire ausus esset v. 22. Quae itaque omnia quum v. 28--34. a *Mose* narrentur, v. 35. 36. vero demum de pretiosis ex *Aegypto* deportatis sermo fiat, facile apparet, suo loco minime hic referri petitionem vasorum pretiosorum ab *Aegyptiis*, sed asportationem eorum solam, hinc de tempore, quo *Israëlitae* petierint, atque *Aegyptii* concesserint iis vasa illa, nihil ex loco illo colligi posse. Vt de minoribus supplementis vocis ושמלה v. 2. & וישאילום v. 3. etiam pauca addamus, illa quidem c. III. 22. & c. XII. 35. obuia est, haec vero c. XII. 36. at necessario hic etiam eas addendas esse, nondum probatum est, quum non inconsumetum sit, praecipua nominare, praetermissis aliis, quae aliunde nota sunt, accepisse vero *Israëlitae* vasa expetita, & ex memorata benignitate *Aegyptiorum* erga *Israëlitae* iam constet, & hoc loco necessario non fuerit referendum. Quum etiam argumenta externa ingentis non sint ponderis, suspicio potius subnascitur, visas esse librariis ob collationem cum locis parallelis voces has omittas, atque ex illis sine codicis scripti alicuius auctoritate suppletas, vel margini additas esse inuentas, ab interprete, aut versionis alicuius scriptore, ideoque in textum receptas, atque quum non omni probabilitate careat, voluisse *Samaritanos* in suspensionem corruptionis textus sacri *Judaeos* inducere, non omni specie coniectura illa caret, omnes ex locis similibus depromendas occasiones eos auide arripuisse, quae insimulationi huic aliquam speciem praebere potuerint, quam ob rem idoneas nondum videmus causas, cur voces hae textui *hebraico* V. T. sint inferendae.

Accusat praeterea KENNICOTUS p. 375. haud obscure *Judaeos*, ex industria eos omisisse versus a *Samaritano* insertos,

tos, atque quum v. 3. sibi suoque legislatori honori fore perspe-
xerint, mutauisse eos id in historicae narrationis partem, quod
ante pars fuerit sermonis Dei ad *Mosem*. At coniectura quaelibet
aliquod habeat fundamentum, quo nitatur, necesse est. Num
itaque forte versus, qui ex textu ab ipsis eieci dicuntur, da-
mno ipsis esse vel dedecori poterant? Certe quisquis legerit
eos, nihil in iis huius indolis inueniet, sed potius omnia in iis
contenta maximo ipsis sunt honori, atque quum in *Mosis* ad
Pharaonem sermone eadem verba repetantur a *Judaeis* non o-
missa, nullas eos habuisse causas, cur ex industria omisissent
hos versus, satis luculente apparet. Malitiosae vero corrup-
tionis suspicio, ex qua ne minimum quidem commodum pol-
liceri sibi potuerunt corruptores, omni specie caret. Si autem
ab vno alteroue librario deliberato proposito eiusmodi locus o-
missus credatur, vix alia causa praeter laboris minuendi stu-
dium esset excogitanda. Omni vero probabilitate caret, ob
paucos versus voluisse librarium textum sacrum mutilare, o-
mnemque fidem codici suo scripto adimere, quum facile lacu-
na eiusmodi potuerit animaduerti, neque quae vnus omisisset
librarius, ideo in omnibus libris scriptis *hebraicis* defecissent.
Sed quum de omissionis causis differamus, illud statim addimus,
neque negligentia librariorum excidere potuisse omnes hos
versus, saltem in omnibus codicibus, quum incidisse omnes li-
brarios in vnum eundemque errorem non sit probabile, neque
consuetae omissionis ex incuria ortae causae hic obseruentur.

De argumentis denique, quae addit KENNICOTUS ad
vinducandos v. 9. & 10. in Pentateucho *Samaritano* insertos, iam
ex iis, quae in superioribus dicta sunt, iudicium nostrum pate-
bit. Negari enim nequit, *Mosem* verba c. IV. 22. 23. mandata
ad *Pharaonem* vere locutum esse, credibile etiam est, eo tem-
pore id factum, quo primogenitorum necem denunciauit ei,
etsi hoc tantum ex temporis opportunitate colligatur. At ver-

ba haec in sermonis eius relatione necessario fuisse repetenda, hinc in textu *hebraico* ob eorum defectum lacunam esse adferendam, argumentis haud probatum esse arbitramur sufficientibus, quum, quae ex nostra sententia scribi potuissent atque debuissent, non quaeratur, sed quid vere a *Mose* scriptum sit. Neque probabile est, in omnibus codicibus a *Judaeis* verba haec ipsis adeo honorifica esse omissa, quam ob rem eadem hic valent, quae ante de quatuor prioribus versibus insertis diximus. Quo adhuc accedit, improbable fieri hoc supplementum per ipsum initium v. 11. seu v. 4. in textu *hebraico*, quod satis manifeste prodit, hic demum sermonis *Mosis* ad *Pharaonem* esse initium. Et si, quod existimat KENNICOTUS, verba: *Sic inquit Jehouah*, ob utriusque mandati diuersitatem repetuntur, saltim verba: *Et dixit Moses*, repetita non essent, si reliqui versus eiusdem sermonis *Mosis* ante incepti continuationem continerent. Ex quo itaque fit probabile, in textu *Samaritano* insertum esse hoc supplementum, eo quod nusquam verba haec a *Mose* ad *Pharaonem* dicta inueniuntur, atque haec occasio proferendis iis aptissima visa est ob cladis inter primogenitos *Aegypti* faciendae mentionem in illis iniectam.

Ex quibus omnibus igitur recte concludere nobis videtur, quum nexus inter partes omnes textus *hebraici* hoc loco sibi optime constet sine his additamentis, saltim nulla eorum necessitas ex narratione ipsa atque rerum narratarum nexu sufficientibus probari possit argumentis, neque probabili coniectura concipi possit, unde tanta vel malitia vel negligentia *Judaeorum* orta sit, qua tot versus in eodem capite omisissent, undeque tantus non solum omnium codicum *hebraicorum*, sed & versionum omnium in omissione hac consensus, probabiles potius causae adsint, eum in Pentateucho *Samaritano* inserti inueniantur versus isti, qui omissi ob alia loca videbantur, vel ad integri-

gri-

gritatem sermonis requiri credebantur, neque auctoritas aliqua adsit, genuinas textus partes esse haec supplementa, confirmans, praeter Pentateuchi *Samaritani* adhuc merito suspecti fidem valde dubiam: ex his, inquam, recte concludere nobis videmur, capiti huic, prout in textu *hebraico* exstat, immerito & sine idoneis causis lacunas adfingi, neque esse, cur tot additamenta in textum hunc recipiamus, vel alias in eo mutationes admittamus.

Si ad argumentum capitis illius, cuius integritatem vindicauimus, attendimus, ex seruitute *Aegyptiaca* non potuisse *Israëlitae* nisi sanguine & morte tot primogenitorum redimi, atque primum, quod celebratum est, Pascha V. T. sanguine hoc effuso esse cruentatum, discimus. Pascha N. T. quod celebramus, in memoriam nobis reuocat, nos ex seruitute peccati foedissima non nisi morte sanguineque effuso, non filii primogeniti regii inter homines, sed ipsius Dei filii vnici redimi potuisse, atque morti eius nos gaudium paschale acceptum referre. Quum enim ex morte rediisse ob significandam vere nobis partam ex miserrima seruitute redemptionem sponsorem nostrum laetamur, atque memoriae huius rei grauissimae dies solemnes consecramus, vere ob miseriam nostram mortuum eum esse, simul meminimus atque gaudemus. Sicut non *Aegyptiis* solum, sed & *Israëlitis* tristis sane tot mortuorum adspectus fuit, ita nobis etiam tristis quidem est tot dolorum cruciatuumque in CHRISTUM cumulatorum tamque cruentae eius mortis adspectus, in primis si causarum foeditatem, peccatorum nimirum nostrorum atrocitatem, ex iis agnoscimus, eamque menti nostrae atris suis coloribus depingimus, at si redemptionem nostram ex seruitute peccati eo effectam cogitamus, atque ipsum CHRISTI ex morte in vitam reditum, merito instar *Israëliitarum*, manibus *Aegyptiorum* ereptorum, gaudio exultamus.

mus. Vestrae, Ciues Aestumatissimi, rectae meditationi hanc crebriori consideratione dignissimam rem diebus his festis commendamus. Adspiciatis attente & auide CHRISTUM, filium Dei dilectissimum, cruentam mortem suscipientem, vt rite salutariterque agnoscatis, quam misera sit conditio humana, quanta peccatorum abominanda turpitudine, quanta potestas peccati in homines, qua in seruitute tenet omnes per CHRISTUM non liberatos, vt saluari hac cognitione lumine diuino exorta contristati eo auidius fide suspiciatis mortem CHRISTI redemptoris, eamque amplectamini ad veram a peccati foedissima culpa, seuerissimis poenis, crudelissimaque seruitute libertatem obtinendam. Rite cupideque audiat nuntium publice praedicandum, ex morte rediisse CHRISTUM, atque laetissimum nobis Pascha praeparasse, certissimo argumento, superatos esse hostes omnes, liberarique vere posse, quotquot seruitutem non amant, atque sua culpa in illa perseverant, & fructibus eius precibus ardentibus potiri studeatis. Absint diebus his festis insana & profana a mente & opere nostro, dies potius nobis faustissimi atque laetissimi sanctis meditationibus, sancto gaudio, sancta tranquillitate, sanctisque operibus celebrentur. Quod gratia opeque sua ipse iuuat & largiatur CHRISTUS vitae restitutus, non his solum diebus, sed & perpetuo atque aeternum summis a nobis laudibus celebrandus.

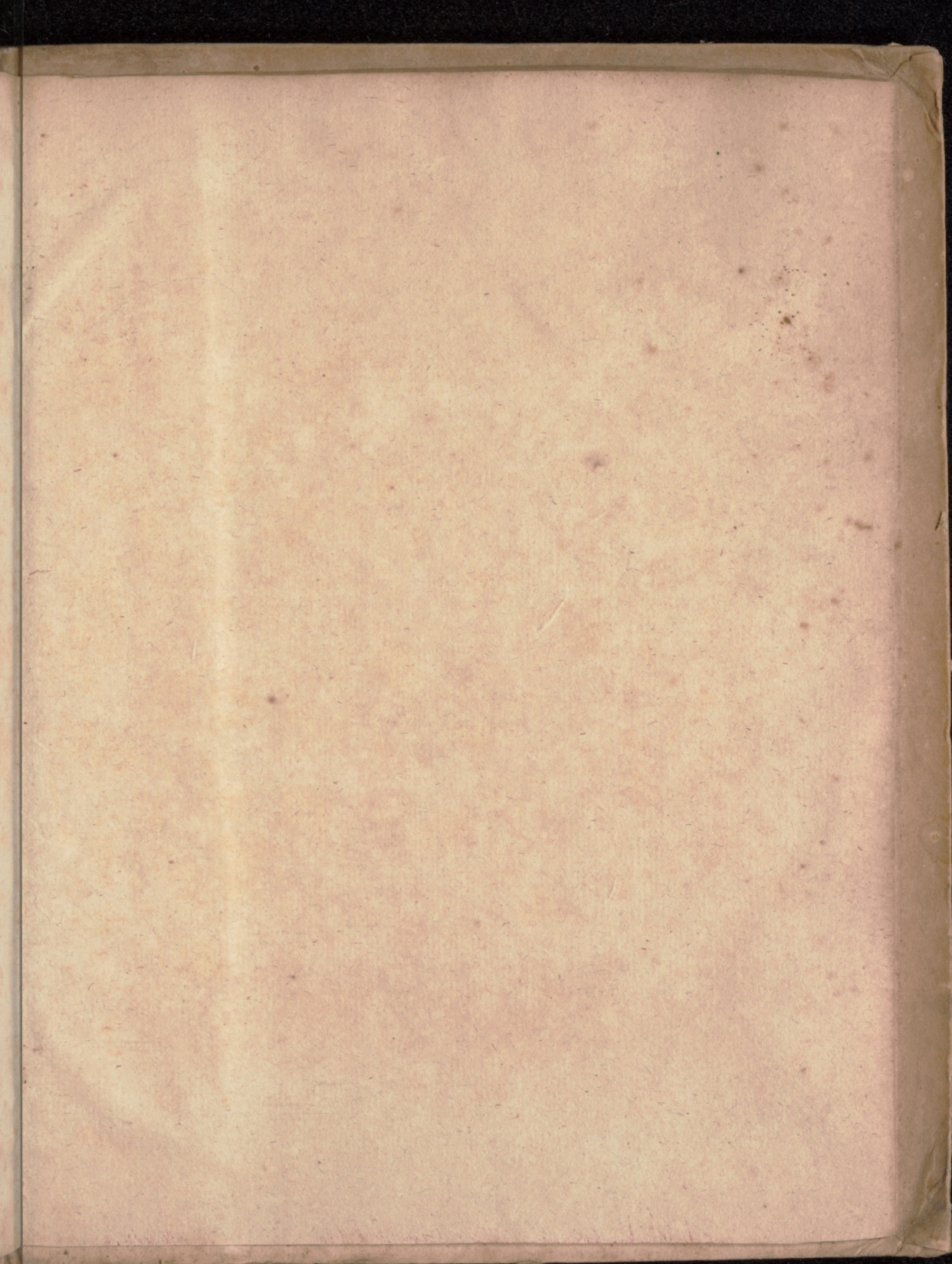
P. P. SUB SIGILLO ACADEMICO,
 IPSIS FERIIS PASCHALIBUS
 MDCCLXIV.

Corrigendum: p. 4. l. 23. post Ita fore addatur confidimus.

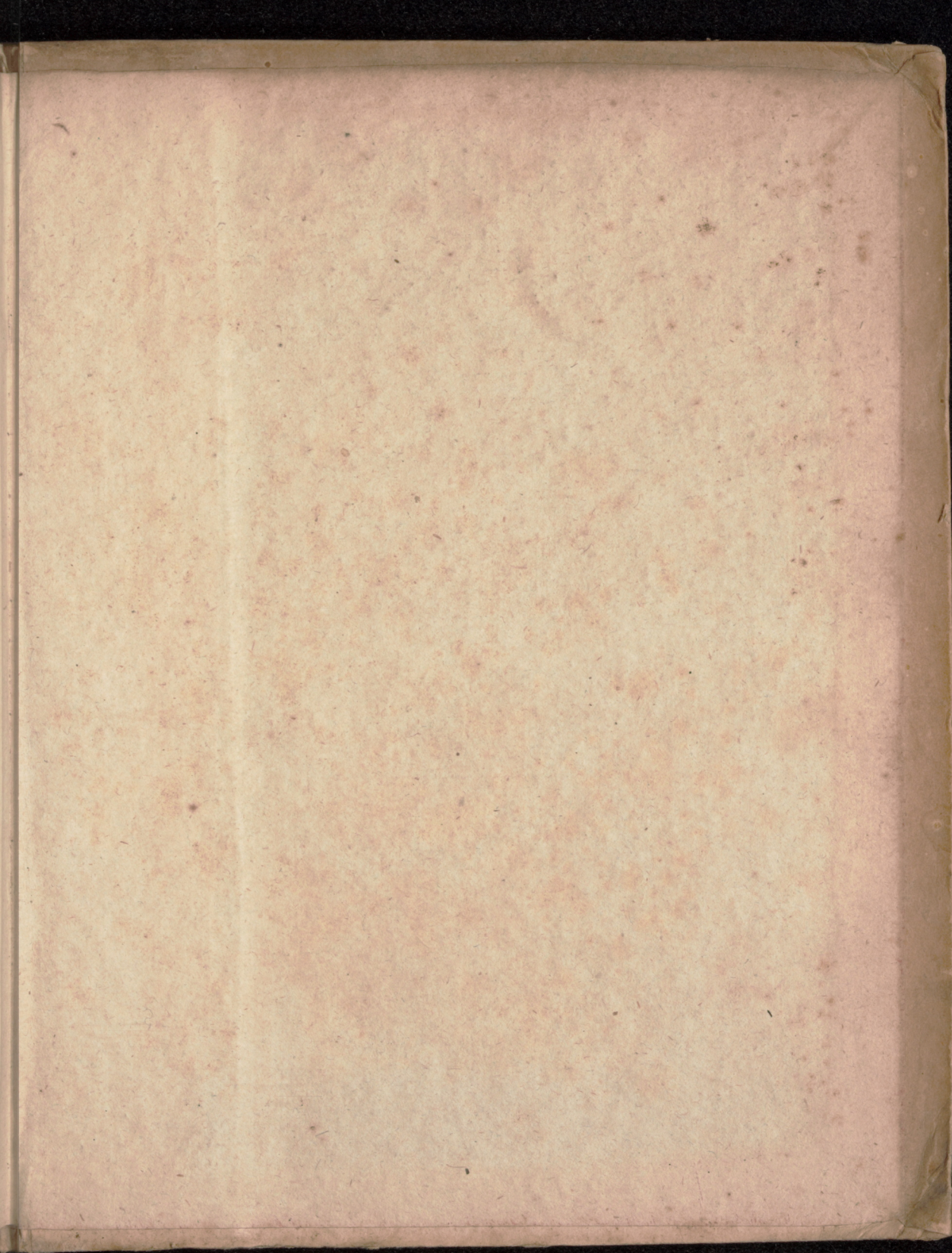

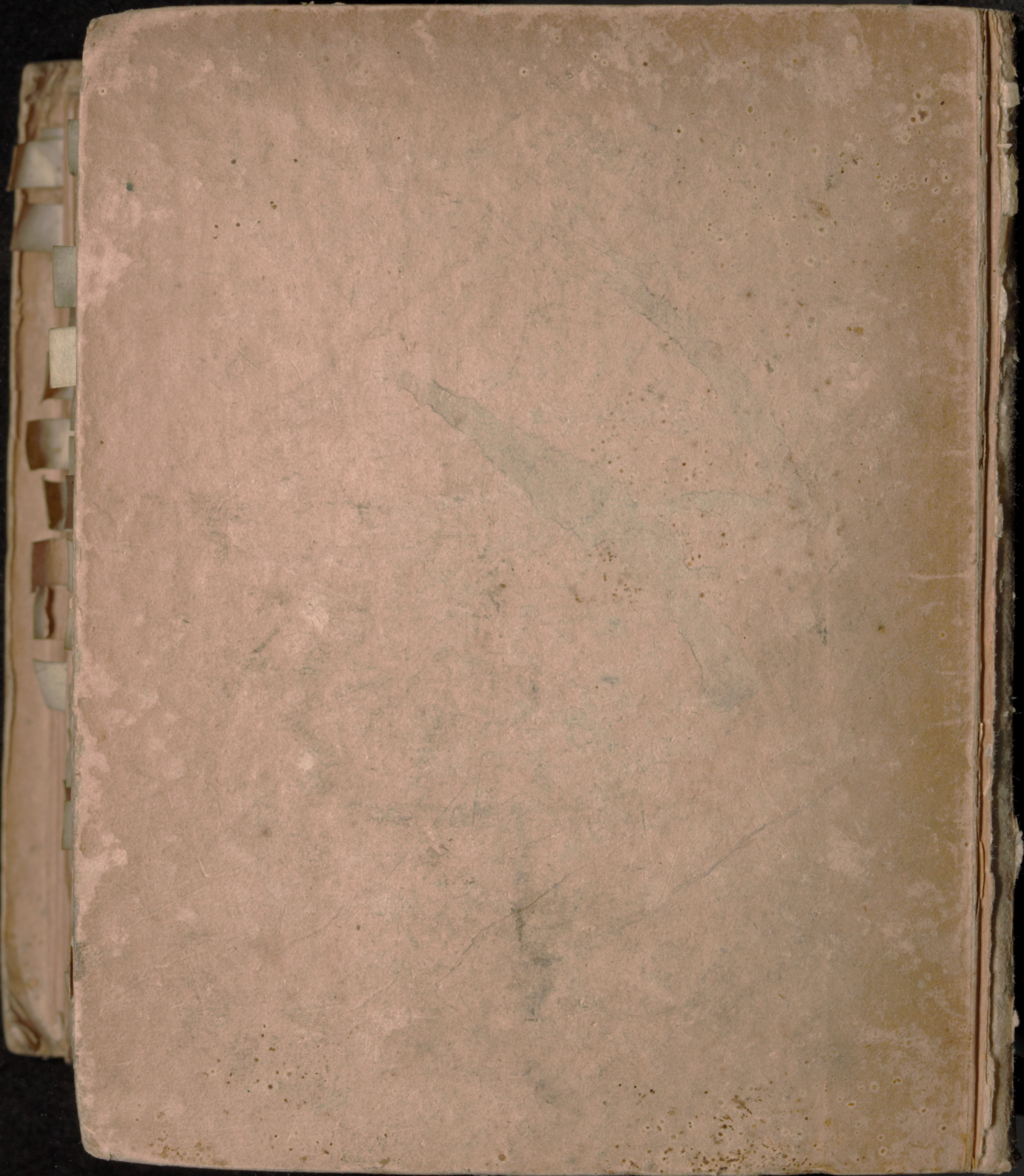

solche verbotene handel, seint straffwürdig, und dem
terworfen, dahin sie die Rüge-Männer bringen sollen:
Verbrechen und fast unzählig andere mehr, so wieder Gote
und die moralischen Geseze streiten, so lange solche nicht
her ärgernuß, und thathandlung aufgebrochen, noch für
nal Richter gebracht, seind bißhero nicht beachtet, noch
für sünde gehalten, daher die Bosheit mehr und mehr
en, so dennoch durch die hülffe Gottes verhütet werden
dieses Sitten- und moral Gericht, durch Bestellung der
erumb wird stabiliret werden.

en aber die Rüge-Richter hiebey aller bescheidenheit sich
en, und unterscheid zumachen, unter schlechten Verbre
is menschlicher Schwachheit geschiehet, und durch ohnachte
gangen werden, oder da zugleich Bosheit mit untermene
r auch aus lauterm Vorsatz, und malitz geschehen, den
schaden, schimpff und Ungelegenheit zubringen, wiederumb
rbrechen in conatu nur bestanden, oder zur that und wür
erschlagen, item ob die verbrechere und beleidiger zur Ver
neiget, ihre fehler selbst bekennen, und verbitten, oder ob
slich wieder glaubhafftige anzeige verneinen, ihre böse tha
ehen gleich in Worten oder Wercken, zuvertheidigen, und
n sich unternehmen, ob sie Besserung an ihnen zuspüren oder
e mehrmahls schon, in einem und andern Laster betroffen,
eret, und keine emendation geachtet, bey diesen und an
nmenden umbstenden die Mensur der Bestrafung zunehe
arnach solche zulindern oder zuschärffen seyn wird;
auch die Verbrechen so beschaffen, daß dieselben zur gefenck
, und darauff erfolgende Bestrafung solten gedeien, ist dem
Gericht, oder Fiscali davon bericht abzustatten, und die
g zugewarten.

der Bestrafung seind auch die Gradus admonitionis, &
Correctionis, nicht aus der acht zulassen, und solche für
n zuversuchen, weil dieses moral Gerichte, nicht, wie bey
inali judicio gebreuchlich, mit Ketten und Bänden, noch
schwerd geführt wird, müste aber in Contumaces einige
ensura ergehen, so bannum Ecclesiasticum nach sich zöge,
ist

